

Зоран Аврамовић
Завод за унапређивање образовања и васпитања,
Београд

ПРОБЛЕМИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА

Квалитет образовања је водећа тема савремене теоријске мисли о образовању и образовне политике. Како се квалитет у датом контексту разуме најбоље се види у циљевима национално-институционалног образовања и средствима и начинима путем којих се тежи достизању ових циљева. О квалитету образовања можемо размишљати из перспективе стваралаца система образовања, посредника (наставници, уџбеници, наставни планови и програми, методи рада, услови) и самих корисника (ученици, родитељи, друштво). Оцена квалитета из перспективе корисника образовања зависи од задовољавања одређених потреба лица или институција. Квалитет образовања се оцењује емотивно-вољно (описно) и посредством изграђених стандарда, при чему је овај други приступ доминантнији у савременом схватању осигурања квалитета у образовању.

Стандарди квалитета образовања и противречности у систему

Национални стандарди квалитета образовања адекватно идентификују услове и чиниоце квалитеног образовања (простор, опрема и дидактичка средства, наставни програм, наставници, управа, настава/учење/ оцењивање, исходи). Унапређивање квалитета образовања одвија се у два правца: 1) утврђивање стандарда (услова, процеса, исхода, компетенција); 2) практична примена стандарда квалитета (имплементација).

Наставни програми су чинилац квалитета образовања. Реч је о знањима и вредностима који су обликовани у оквиру курикулума. Наставни садржаји могу бити актуелни, иновативни а предмети међусобно повезани. Али, исто тако и преобимни, непримерени узрасту, презасићени теоријским појмовима, нефункционални и усмерени на меморисање, а не на критичко размишљање.

Уџбеник је такође чинилац квалитета образовања. Сваки уџбеник је један извор знања, али истовремено и наставно средство. За нашу тему, значајно је питање каквог су квалитета знања у уџбенику, колика је стручност аутора, на каквом је стручном нивоу изложен садржај (дидактичко-методичка обрада) и каква је његова рецепција од стране ученика и студената.

Квалитетна делатност наставника је условљена мноштвом чинилаца као што су иницијално образовање, састав ученика у одељењу, курикулум, уџбеници, управа школе, итд. Како ће наставник да предаје школско градиво ствар је његове одлуке о низу елемената наставног часа (Аврамовић и Вујачић, 2010). На првом месту, он одлучује о наставним методама и наставним средствима. Како ће преносити знање? Усменим излагањем, разговором, радом са текстом, демонстрацијама, графичким радовима, у лабораторији, итд. Када се опредељује којим наставним средствима треба да предаје он одлучује о природи предмета, апаратима, справама, моделима, сликама, графоскопима, телевизији, видео средствима.

Једно истраживање о томе шта треба мењати у нашим основним и средњим школама показује да наставници нису заинтересовани за успех својих ученика, да не уважавају предлоге и мишљења ученика, да вређају и исмејавају ученике, чак и физички кажњавају. У истом истраживању, ученици су изјавили да се у високом проценту користи фронтални облик рада (87% у основној и 93% у средњој школи, да су предавања неинтересантна (78% у основној и 86% у средњој школи), да су ретке слободне дискусије и расправе (75% у основној и 75% у средњој школи), да се ретко упућују на додатну литературу (66% и 78%), у предавањима се не користе примери из живота (42% и 59%) (Милановић и Спасеновић, 2002).

И друга бројна емиријска истраживања показују високу зависност школских знања којим овладавају ученици од квалитета наставника. Неки наставници успешно остварују наставне задатке, док други то не успевају у довољној мери.

Напред наведени чиниоци квалитета образовања кристализују се у *процесу наставае*. У настави се: а) усваја знање, б) развија мишљење, мисаона активизација, в) јача способност за учење, г) подиже сазнајна мотивација, д) унапређује креативност. То су теоријске тврдње о настави. Каква је настава у институцијама образовања? Одговор су дала бројна истраживања од којих се неки налази о искуственим проблемима у настави могу пронаћи у радовима сарадника Института за педагошка истраживања.

Модерни наставни процес помера тежишта са садржаја наставе на *исходе, стандарде и компетенције*. Квалитет није у презентираним садржају, већ у постигнућима која су дефинисана за сваки ниво образовања. Стандард постигнућа (исходи знања, вештина и компетенција) није подударан са курикулумом, уџбеницима, наставницима.

Проблеми имплементације стандарда квалитета образовања

Да се осврнемо и на проблеме и изазове који прате имплементацију стандарда квалитета у образовању Републике Србије.

Први проблем је концептуални. Да ли су иновације, стандарди квалитета, компетенције, имплементација сазнајно утемељени?

Проблем са појмом квалитета је у његовој почетној замисли и остварењу. Ново се увек јавља као мисао, идеја. Али промена која је последица иновације није увек унапређујућа и позитивна. Резултати иновационог напора често се завршавају нежељеним резултатом.

Одређеност стандарда квалитета у систему образовања није самим тим и показатељ развоја. Промена као последица идеје о другачијем од онога што постоји може бити: 1) развојна, 2) привидна и стагнирајућа али и 3) опадајућа. Промена, надаље, може бити промишљена, планска али и стихијска, дрзоплета. Квалитет образовања може да захвати један његов део (курукулум), а да друге делове (нпр. усавршавање наставника) не дотиче (Аврамовић, 2013).

Други проблем тиче се образовне политике, посебно односа национално-страно. У образовању ово питање се значајније појављује са глобализацијским таласом. Више страних образовних иновација или више од рационалног и пожељног присуства страних стандарда у односу на националне вредности и образовно наслеђе може да изазове конфликт у имплементацији.

Трећи проблем су кадрови који обављају имплементацију стандарда. Ко су чланови тима? Да ли су довољно обучени и припремљени?

Четврти проблем стварају отпори актера образовања који се јављају на два нивоа. Први ниво је стручно или мање стручно оспоравање сазнајне стране стандарда квалитета и имплементације. Други произлази из неразумевања, оскудног знања у примени иновација. Проблем, дакле, представља како знање о стандардима, тако и знање о њиховој имплементацији.

Пети проблем произлази из скривених интереса актера у образовању. Ти интереси могу да буду политички, идеолошки, али и материјално-финансијски.

Шести проблем је процесуалност квалитета и имплементације. Приступ стандардима и њиховој примени сугерира окончаност посла, завршеност. Шта после имплементације стандарда? Да ли су тиме решена сва питања?

Седми проблем је евалуација имплементације. Уколико овај корак изостане, брига о квалитету образовања и њеној примени може да буде узалудна.

Закључак

Имплементација стандарда квалитета скопчана је са проблемима сазнајне, организационе, финасијске и кадровске природе. Сваки покушај унапређивања квалитета образовања наилазиће на разноврсне препреке. Реформа образовања која се надахњује образовним постигнућима и стандардима квалитета нема апсолутну подршку у систему и изван система образовања – наставника и доносилаца одлука. На другом месту, пристисци међународних организација и неформалних група такође могу да буду препрека унапређивању квалитета. Притисци политичких чинилаца и интересних група најчешће су препрека реформи квалитета образовања.

Квалитет образовања (на свим нивоима) условљен је елементима система али и индивидуалним даром (таленат, самодисциплина, мотивација за успех, посвећеност) као и васпитним обрасцем породице (сазнајно постигнуће). Није квалитет детерминанта система. Напор да се унапреди квалитет образовања мора да рачуна са овим променљивим границима индивидуалног развоја. У свакој образовној установи, историјски и актуелно, било је и биће квалитетних ученика, без обзира на услове, наставнике, програме, учбенике. Објашњење треба тражити у њиховој мотивацији за успех (стицање знања), природној радозналости и интелигенцији. У другом плану су подршке родитеља и другог окружења. Чињеница да су појединци остварили квалитет у образовању и без и упркос неподстицајној породици и окружењу или рђавој школи у већини њених елемената, говори о њиховој «природи за успехом».

Мора се, међутим, рачунати и на неуспешног ученика. Реч је о преплетеним наследним, психо-физичким карактеристикама, породичним приликама, стручном нивоу школе. Код неких ученика је пресудан кризни адолесцентни период у петом и шестом разреду, код других интелектуална оскудност, тешкоће у концентрацији, празнине у претходном образовању, код трећих породичне неприлике. Међутим, одсуство квалитета у једном броју ученика (понављача или слабих по успеху) не значи да је изгубљена свака нада за остваривање квалитета у каснијим фазама развоја. Слаба оцена је показатељ неуспеха, али скривени потенцијал ученика може да се оствари касније, као што почетни квалитет ученика може да се трансформише у некавалитет на вишим ступњевима развоја.

Да закључим. Унапређивање квалитета образовања је обавеза савременог друштва и школе. Али морамо бити свесни свих његових граница које се појављују између идеала и стварности наше школе.

Литература

- Avramovic Z. i Vujacic M. (2010). *Nastavnik izmedju teorije i nastavne prakse* [*Teacher Between Theory and Teaching Practice*]. Beograd: Institut za pedagogoska istrazivanja.
- Avramovic, Z. (2013). *Obrazovanje u tokovima drustva znanja* [*Education in the Knowledge Society*]. Beograd: Zavod za udzbenike.
- Milanovic, S. i Spasenovic V. (2002). Sta treba menjati u nasim skolama [What Needs to Be Changed in our Schools]. U Z. Avramovic i S. Maksic (ur). *Izazovi demokratije i skola*. Beograd: Institut za pedagogoska istrazivanja.

Zoran Avramovic
Institute for Educational Advancement

PROBLEMS IN THE IMPLEMENTATION OF EDUCATION QUALITY STANDARDS

The quality of education is the main topic of contemporary theory of education and education policy. The importance of the quality of education is reflected on the outcomes prescribed by national institutional education and on the ways of achieving the outcomes. The quality of education can be analyzed from the point of view of the *creators* of educational system, mediators (teachers, textbooks, curricula, teaching methods, teaching conditions) and *users* themselves (students, parents, society). The users' attitude depends on the level of meeting specific needs of individuals and institutions. The quality of education is evaluated emotionally (in descriptive way) or through the existing standards, the second approach being more dominant in the contemporary understanding of quality assurance in education.

Quality standards in education and contradictions in the system

National quality standards in education identify the conditions and factors of quality education (space, equipment and didactic materials, curriculum, teachers, management, teaching/learning/assessing, outcomes). The quality education is upgraded through: 1) setting standards (conditions, procedures, outcomes, competences); 2) application of the quality standards (implementation).

The curriculum is a factor of the quality education. It refers to knowledge and values. Teaching contents can be contemporary, innovative and interdisciplinary. However, they can also be overloaded, inappropriate to students' age, saturated with theory, nonfunctional and based on memorizing the facts and not on critical thinking.

The textbook is also a factor of the quality education. A textbook is a source of knowledge, but also a teaching tool. This paper deals with the quality of knowledge in the textbooks, competence of the authors, didactic and methodological elements and students' reception.

The quality of *teachers* depends on many factors including initial education, classes, curriculum, textbooks, school management, etc. Teachers' choice of teaching methods is based on a number of elements (Avramovic and Vujacic, 2010). Firstly, they decide on teaching methods and teaching tools.

Which method will they use? Lecture, discussion, text analysis, demonstration, graphic representation, laboratory experiments, etc. When deciding on teaching tools, teachers need to choose the equipment, materials, models, pictures, projectors, TV programs and video material.

A research conducted on the changes in our elementary and secondary schools shows that teachers are not interested in their students' achievements, that they do not take into consideration their students' opinions and attitudes, that they often insult and even punish their students. Within the same research, students claimed that their teachers mostly used frontal teaching (87% in elementary and 93% in secondary schools), that lectures were not interesting (78% in elementary and 86% in secondary schools), that discussions and debates were rare (75% in elementary and 75% in secondary schools), that they were no lists for further reading (66% and 78%), that their teachers did not use any real life situation examples (42% and 59%) (Milanovic and Spasenovic, 2002).

Other empirical research works also show that students' knowledge largely depends on the quality of teachers. Some teachers manage to have all educational tasks successfully achieved by their students, some teachers do not.

The above mentioned factors of the quality education can be seen in *teaching process*. The process is a combination of: a) achieving knowledge, b) developing critical thinking, c) strengthening learning competence, d) developing cognitive motivation, e) upgrading creativity. These are the theoretical facts about teaching. What is teaching really like in educational institutions? The answer can be found in a number of research works; some of them deal with empirical problems in teaching and are carried out by the associates of the Institute for Educational Research.

The contemporary teaching process is not focused on the content, but on the *outcomes, standards and competences*. The quality of teaching supposes the achievement of the outcomes prescribed for each educational level. The achievement standard (learning outcomes, competences and skills) is not in accordance with the curricula, textbooks, teachers.

Problems in the implementation of education quality standards

We will now discuss the problems and challenges in the implementation of education quality standards in the Republic of Serbia.

The first problem is a conceptual one. Do the innovations, quality standards, competences and their implementation have a good cognitive basis?

The problem with the concept of quality is in the realization of the initial idea. An innovation usually results in a change, but the change is not always positive. The result of an innovation is often unexpected and unwanted.

The existence of the prescribed quality standards in education is not always an indicator of development. A change, as a result of a new idea, can be: 1) developmental, 2) apparent and stagnating and even 3) retrograde. It can be carefully planned, but hasty as well. The changes can affect only a part of the educational system (e.g. curriculum), while the other parts (e.g. teacher training) can remain unchanged (Avramovic, 2013).

The second problem concerns educational policy, especially the relation between national and foreign. This problem appeared in education with the globalization wave. The conflict in the implementation can be triggered by the following question: is it better to use more educational innovations from other countries, often irrationally and uncritically, or to keep the national educational heritage and values?

The third problem is the staff responsible for the implementation of the standards. Who are the members of the team? Are they sufficiently trained and prepared?

The fourth problem is the resistance of the educational staff which appears on two levels. On the first level, there is a contestation, competent or incompetent, of the cognitive side of the quality standards and their implementation. On the second level, the problem is in the application of innovations due to misunderstanding or lack of knowledge.

The fifth problem are the hidden interests of educational stakeholders. Those interests can be political, ideological or financial.

The sixth problem is the lifetime of the quality standards. What will happen after the implementation? Does it mean that all the problems are solved?

The seventh problem is the evaluation of the implementation. This is a very important step, because if it fails all the efforts could be in vain.

Conclusion

The implementation of the quality standards is related to the problems of cognitive, organizational, financial and human nature. Every effort to upgrade the quality of education will meet different kinds of obstacles. Educational reform based on outcomes and quality standards is not always accepted by teachers and decision makers. On the other hand, the influence of international organizations and informal groups can also be an obstacle to upgrading the quality standards. The influence of politicians and interest groups as well.

The quality of education (at all levels) is conditioned by the elements of the system, by individual qualities (talent, self-discipline, motivation, dedication) and by family educational background (cognitive achievement). The quality is not a determinant of the system. Every effort to upgrade the quality of education must take into consideration the limits of individual development. There were and will always be good students in every educational institution, regardless of the conditions, teachers, curricula, textbooks. It is because they are highly motivated to success (acquiring knowledge), curious by nature and intelligent. The second reason is a strong support from their parents and environment. On the other hand, there are individuals who succeeded in education without any support or in spite of an unsupportive and discouraging family or school; the fact proves that they possess a "natural desire for success".

However, an unsuccessful student must also be taken into consideration. The lack of success is a result of hereditary psycho-physical characteristics, family situation and low quality of school. Some students experience crisis during the period of adolescence in the fifth and sixth grades, some are less intelligent, have difficulty concentrating, gaps in their knowledge or a difficult family situation. However, the lack of success does not mean that some students (who repeat a grade or have bad grades) will always be unsuccessful. A bad grade is an indicator of lack of success, but a student's hidden potential can be developed later; in the same way, a good student can transform into an unsuccessful one on the higher development levels. The conclusion is the following: Upgrading the quality of education is a responsibility of contemporary society and school. However, we must be aware of its limits and must be able to find the right path, between ideal and reality.

References

- Avramovic Z. i Vujacic M. (2010). *Nastavnik izmedju teorije i nastavne prakse* [Teacher Between Theory and Teaching Practice]. Beograd: Institut za pedagoska istrazivanja.
- Avramovic, Z. (2013). *Obrazovanje u tokovima drustva znanja* [Education in the Knowledge Society]. Beograd: Zavod za udzbenike.
- Milanovic, S. i Spasenovic V. (2002). Sta treba menjati u nasim skolama [What Needs to Be Changed in our Schools]. U Z. Avramovic i S. Maksic (ur). *Izazovi demokratije i skola*. Beograd: Institut za pedagoska istrazivanja.